

De eerste Sprokkel heette Joseph

Vondelingen zijn er altijd geweest. Wanneer ouders hun kinderen niet meer konden onderhouden, gebeurde het wel eens dat ze, tot wanhoop gedreven, een pasgeboren baby te vondeling legden, in de hoop dat iemand zich over de boring zou ontfermen, en hem een toekomst zou gunnen. Natuurlijk mocht niemand weten wie de ouders van de vondeling waren. De vertwijfelde ouders schaamden zich, en bovendien was het strafbaar. Soms bewaarden de ouders een bewijsstuk (bv. de helft van een in tweeën gescheurd voorwerp), om eventueel, wanneer het hun beter ging, hun te vondeling gelegde kind weer op te kunnen eisen.

Dit pand aan de Lenculenstraat was van 1690 tot 1912 protestants weeshuis. Tussen 1810 en 1825 maakten de wezen tijdelijk plaats voor de vondelingen. Van 1914 tot 1951 was hier het Provinciaal Museum en van 1951 tot heden de Toneelacademie. Foto van circa 1900.

Grote steden hadden soms een vondelingenhuis, waar de anoniem afgestane kinderen liefdevol werden verzorgd. Het vondelingenhuis van Maastricht lag in de Lenculenstraat op nr. 33, het gebouw van de huidige Toneelacademie. In de voorgevel van het huis was een houten cilinder ingebouwd, die rondgedraaid kon worden, de zogenaamde 'rol'. De moeder zette het kind in de cilinder en draaide deze een halve slag, zodat men het er binnen uit kon halen. Zo hoefden de baby's niet in de nachtelijke kou te blijven liggen, met alle risico's van dien.

Naamgeving

Vondelingen moesten natuurlijk aangegeven worden bij de Burgerlijke Stand. Ze moesten ook een naam krijgen, maar dat mocht om begrijpelijke redenen geen bestaande familienaam zijn. Er moest dus voor iedere vondeling een familienaam en een voornaam bedacht worden.

Die naam kon worden afgeleid van de vondestomstandigheden. Soms werd er op de vondeling een briefje aangetroffen met zijn naam, overigens opmerkelijk veel Franstalig, dus afkomstig uit het nabije Wallonië. Zo werd op 18 mei 1819 een jongetje gedeponereerd, met een briefje waarop stond: 'il est baptisé jospé' (hij is gedoopt als Jozef). Joseph werd dus de voornaam, maar omdat de vondeling een stukje wit satijn droeg kreeg hij de familienaam Satijn. De

Een wanhopige moeder deponereert haar kind in de rol van een vondelingenhuis en belt aan.

bekende Maastrichtse familie Satijn stamt van deze ene vondeling af.

Vondelingen werden soms vernoemd naar de plek waar ze gevonden waren. We krijgen dan namen als Stoep, Trap, Gragt of Bijenkorf. Als de fantasie van de naamgever op was, kregen ze namen als Bord, Vork, Lepel of Mes. Soms werd de naam ontleend aan de heilige van de dag waarop het kind gevonden werd. De Maastrichtse familie Borro stamt niet uit Italië, zoals men wel

eens dacht, maar van een vondeling, die in de rol van het vondelingenhuis werd gedeponereerd op 4 november 1819, de kerkelijke feestdag van de H. Carolus Borromeüs, en daarom de naam Karel Borro kreeg. De voornaam Karel of Charles is in de familie Borro nog altijd de meest populaire voornaam.

De naam kon ook ontleend worden aan het seizoen of de datum. Op 18 februari 1820, om 3 uur 's middags, deed Josephina Albert, de dochter van de

Fraude op de bijstand

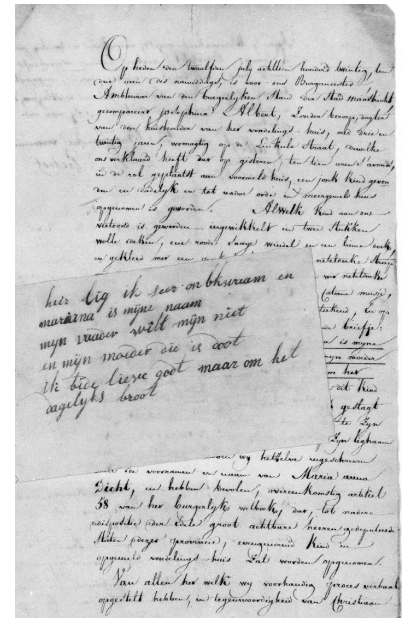
Met het vondelingenhuis van Maastricht is nog iets bijzonders aan de hand. Officieel waren de ouders van vondelingen onbekend, maar in feite blijken ze in vele gevallen wel degelijk bekend geweest te zijn, met name in de periode 1814-1823, toen het huis geleid werd door de familie Albert. Wij zouden het tegenwoordig 'fraude op de bijstand' noemen. Het kind werd als vondeling bij de Burgerlijke Stand aangegeven, en kort daarna op Rijkskosten bij een pleegmoeder geplaatst. Maar die zogenaamde pleegmoeder was vaak de echte moeder, en dat wisten de beheerders van het vondelingenhuis drommels goed. Maar zo betaalde Vadertje Staat de kosten. Dat blijkt soms uit de achternaam die aan een kind gegeven werd. Op 23 maart 1822 werd een vondeling aangegeven met als naam: Joannes Lutter. Men wist in het vondelingenhuis blijkbaar heel goed wie de moeder van het kind

was, want hoe kwam men anders aan de naam 'Lutter'? Dat bleek enkele jaren later, toen de echte moeder, Anna Maria de la Rue, het kind toen erkende. Ze was woonachtig in Lutterade ...! Vandaar de naam 'Lutter'. Toen bleek ook dat hij reeds op 6 januari 1821 als Joannes de la Rue stond ingeschreven bij de Burgerlijke Stand van Maastricht. De gemeentebtenaren wisten het dus ook, maar die hadden even een oogje dichtgeknepen. Vadertje Staat betaalde immers. Totdat in 1822 de Rijkssubsidie voor vondelingenhuisen werd ingetrokken. Toen waren er opeens veel minder vondelingen ...!

Régis de la Haye

Bronnen: Registers Burgerlijke Stand; Archief Burgerlijke Instellingen van Weldadigheid; Gulikers/Smeets, Vondelingen te Maastricht 1814-1823, in: Huldeblijck Verzijl (1967).

'huishouder' van het Vondelingenhuis in de Lenculenstraat, aangifte van het feit dat de avond tevoren, om 8 uur, een baby van ongeveer 8 dagen oud in de rol van het vondelingenhuis was geplaatst. Het jongetje kreeg de voornaam Joseph, en de familienaam Sprokkel. De naam is afgeleid van de naam van de maand, toen het kind gevonden werd, de 'Sprokkelmaand'; de oud-Nederlandse benaming voor de maand februari. Joseph Sprokkel was dagloner en 'meerderjarige zoon van onbekende ouders', toen hij op 6 juli 1844 in Oud-Vroenhoven trouwde met de 22-jarige Maria Ida Vrijens, dochter van Gerardus Vrijens en Maria Gelen. Hun zoon Gerardus werd geboren in Kanne op 8 december 1846. De ambtenaar van de Burgerlijke Stand liet toen per ongeluk een 'k' weg, zodat deze tak van de familie door het leven gaat onder de naam Sprokel (met één 'k'). Gerardus Sprokel trouwt op 9 april 1874 in de gemeente Oud-Vroenhoven met Philomena Linotte, en van hem stamt de Maastrichts-Kerkradse tak van de familie af, onder de naam Sprokel met één 'k'.

Vondelingakte met bijlage, opgemaakt te Maastricht op 12 juli 1820 (foto H.L. Mordang). Vanwege het mooie gedicht dat op het kind werd aangetroffen kreeg de vondeling de familienaam Dicht: 'hier lig ik seer onbkwamen en / mariana is mijne naam / mijn vaader wilt mijn niet / en mijn moeder die is doot / ik bide lieve goot maar om het / dagelyks broot'.

Archiefsprokkels

De vaste rubriek 'Archiefsprokkels' wordt verzorgd door medewerkers van het Historisch Centrum Limburg. Elke twee weken een

hele pagina met een nieuw verhaal, opgediept uit de archieven van Maastricht. Eerder verschenen sprokkels kunt u nog eens nalezen op www.rhcl.nl. Historisch Centrum Limburg, Sint Pieterstraat 7, 6211 JM Maastricht, tel. 043 - 328 5500, info@rhcl.nl

historisch centrum limburg